

**INDICACIÓN DE OTRAS VARIACIONES
EN LA « INSTITUTIO GENERALIS »
DE LA TERCERA EDICIÓN TÍPICA
DEL « MISSALE ROMANUM »**

Significantur hic quaedam elementa quibus completur series variationum quae insertae fuerunt in textum *Institutionis Generalis Missalis Romani* in editione Missalis a. 2002 propositum prae oculis habito textu iam a. 2000 in antecessum edito.

En un número reciente de *Ephemerides Liturgicae* se ha publicado la relación de las variaciones introducidas en el texto de la *Institutio Generalis*, que encabezaba la tercera edición típica del *Missale Romanum*, publicada en el año 2002, con respecto al texto, de la misma *Institutio Generalis*, que vio la luz dos años antes¹. Sin embargo, esta relación no era absolutamente completa; a continuación ofrecemos algunas variantes que no figuraban en el artículo citado.

29. [1975: 9] ...id est homilia, utpote parte actionis liturgicae,⁴² fovetur.
> ...id est homilia, utpote parte actionis liturgicae, [...] fovetur.⁴²
45. [1975: 23] ...silentium laudabiliter servatur in ecclesia, in sacristia et in locis ipsis propinquioribus...
> ...silentium laudabiliter servatur in ecclesia, in sacristia, in secretario et in locis ipsis propinquioribus...
48. [1975: 26] ...sive alius cantus, actioni sacrae, diei vel temporis indoli congruus, cuius textus a Conferentia Episcoporum sit approbatus.⁵⁶
> ...sive alius cantus, actioni sacrae, diei vel temporis indoli congruus⁵⁵, cuius textus a Conferentia Episcoporum sit approbatus. [...]
54. [1975: 33] ... Ex antiqua traditione Ecclesiae, oratio de more ad Deum Patrem, per Christum in Spiritu Sancto, dirigitur...
> ...Ex antiqua traditione Ecclesiae, oratio **collecta** de more ad Deum Patrem, per Christum in Spiritu Sancto, dirigitur...
64. [1975: 40] Sequentia, quae praeter quam diebus Paschae et Pentecostes, est ad libitum, cantatur **post** Allelúia.

¹ Anthony WARD, « Final Variants in the "Institutio Generalis" of the Third Typical Edition of the "Missale Romanum" », in *Ephemerides Liturgicae* 116 (2002) 263-284.

> Sequentia, quae praeter quam diebus Paschae et Pentecostes, est ad libitum, cantatur **ante** Allelúia.

71. [1975: 47] ...Intentiones quae proponuntur sint sobriae, sapienti libertate et paucis verbis compositae, precationem universae communitatis expriment...

> ...Intentiones quae proponuntur sint sobriae, sapienti libertate et paucis verbis compositae et precationem universae communitatis expriment...

79. [1975: 55] ...a) ...secundum diversitatem diei, **festi** vel temporis...

> ...a) ... secundum diversitatem diei, **festivitatis** vel temporis...

100. Deficiente acolytho instituto, ad servitium altaris et in adiutorium sacerdotis et diaconi **destinari** possunt ministri laici...

Deficiente acolytho instituto, ad servitium altaris et in adiutorium sacerdotis et diaconi **deputari** possunt ministri laici...

107. [1975: 70] ...Quoad munus inserviendi sacerdoti ad altare, serventur **dispositiones** ab Episcopo datae pro sua dioecesi.

> ...Quoad munus inserviendi sacerdoti ad altare, serventur **normae** ab Episcopo datae pro sua dioecesi.

111. [1975: 73] ...libros liturgicos⁸⁹ fiat inter omnes quorum interest sive quoad ritus, sive quoad rem pastoralem et musicam, rectore ecclesiae moderante et auditis quoque fidelibus pro iis quae ad ipsos directe pertinent. Sacerdoti vero, qui celebrationi praeest, ius semper manet disponendi de his quae ipsi competunt.

> ...libros liturgicos [...] fiat inter omnes quorum interest sive quoad ritus, sive quoad rem pastoralem et musicam, rectore ecclesiae moderante et auditis quoque fidelibus pro iis quae ad ipsos directe pertinent. Sacerdoti vero, qui celebrationi praeest, ius semper manet disponendi de his quae ipsi competunt.⁹⁰

117. [1975: 79] ...praesertim si agitur de Missa dominicali vel festiva de praecepto, vel, si Episcopus **dioecesis** celebrat...

> ...praesertim si agitur de Missa dominicali vel festiva de praecepto, vel, si Episcopus **diocesanus** celebrat...

122. [1975: 84] ...Crux effigie Christi crucifixi ornata et in processione delata, iuxta altare erigi potest ut fiat crux altaris...

> ...Crux effigie Christi crucifixi ornata et in processione **forte** delata, iuxta altare erigi potest ut fiat crux altaris...

134. [1975: 95] ...Sacerdos librum, si incensum adhibetur, thurificat (*cf. nn. 277-278*)...

> ...Sacerdos librum, si incensum adhibetur, thurificat (*cf. nn. 276-277*)...

147. ...seligit unam ex iis quae in Missali Romano inveniuntur, vel a **Sancta Sede** probatae sunt...

> ...seligit unam ex iis quae in Missali Romano inveniuntur, vel a **Apostolica Sede** probatae sunt...

157. [1975: 115] ...et una cum populo **semel** subdit: Dómine, non sum dignus.

> ...et una cum populo [...] subdit: Dómine, non sum dignus.

163. Distributione Communionis expleta, sacerdos vinum consecratum forte **remanentem** ipse ad altare statim ex integro consumit...

> Distributione Communionis expleta, sacerdos vinum consecratum forte **remanens** ipse ad altare statim ex integro consumit...

191. [1975: 146] Acolythus rite institutus, qua minister extraordinarius, sacerdotem, si necesse **sit**, adiuvare potest in Communione populo distribuenda...

> Acolythus rite institutus, qua minister extraordinarius, sacerdotem, si necesse **est**, adiuvare potest in Communione populo distribuenda.

197. [1975: 151] Absente diacono, post introductionem a sacerdote dictam, **lector** intentiones orationis universalis ex ambone proferre potest.

> Absente diacono, post introductionem a sacerdote dictam, [...] intentiones orationis universalis ex ambone proferre potest.

199. [1975: 153] ...a) ...ad Missam vespertinam **feriae V** in Cena Domini...

> ... a) ... ad Missam vespertinam [...] in Cena Domini...

202. [1975: 155] Episcopi est, ad normam iuris, concelebrationis disciplinam in omnibus ecclesiis et oratoriis suae **dioecesi** moderari.

> Episcopi est, ad normam iuris, concelebrationis disciplinam in omnibus ecclesiis et oratoriis suae **dioecesis** moderari.

214. [1975: 166] Praeparatio donorum (*cf. nn. 139-145*) perficitur a celebrante principali, aliis concelebrantibus suis locis manentibus.

> Praeparatio donorum (*cf. nn. 139-146*) perficitur a celebrante principali, aliis concelebrantibus suis locis manentibus.

222. [1975: 175] ...b) ...Qui pridie, Sími modo, manibus iunctis...

> ... b) ...Qui pridie et Sími modo, manibus iunctis...

228. [1975: 181] ...qui solus eas, manibus extensis, profert.

> qui solus eas, manibus extensis **et elata voce**, profert.

231. [1975: 185] Intercessionis: Ipse nos **et** Haec hostia nostrae reconciliatiónis uni alterive e concelebrantibus committi convenit, qui solus eas, manibus extensis, profert.

> Intercessionones: Ipse nos, Haec hostia nostrae reconciliatiónis, **et Fratres nostros** uni alterive e concelebrantibus committi convenit, qui solus eas, manibus extensis **et elata voce**, profert.

248. [1975: 205] Communio concelebrantium ita etiam potest ordinari, ut singuli **super** altare Corpori et, statim postea, Sanguini Domini communicent...

> Communio concelebrantium ita etiam potest ordinari, ut singuli **ad** altare Corpori et, statim postea, Sanguini Domini communicent...

250. [1975: 207] Cetera usque ad finem Missae fiunt **de more** (*cf. nn. 166-169*) a celebrante principali, concelebrantibus suis sedibus remanentibus.

> Cetera usque ad finem Missae fiunt **more solito** (*cf. nn. 166-168*) a celebrante principali, concelebrantibus suis sedibus remanentibus.

274. ...sacerdos, diaconus et alii ministri genuflectunt, cum ad altare perveniunt, **vel** ab eo recedunt, non autem durante ipsa Missae celebratione...

> sacerdos, diaconus et alii ministri genuflectunt, cum ad altare perveniunt **et** ab eo recedunt, non autem durante ipsa Missae celebratione...

277. ...Duobus ductibus incensantur reliquiae et imagines Sanctorum publicae venerationi expositae, et quidem initio tantum celebrationis, **cum incensatur altare...**

> Duobus ductibus incensantur reliquiae et imagines Sanctorum publicae venerationi expositae, et quidem **unice** initio tantum celebrationis, **post incensationem altaris.**

284. ...b) ...quod de Sanguine forte remanet sumitur ad altare a sacerdote, vel diacono, vel ab acolytho rite instituto...

> ...b) ...quod de Sanguine **Christi** forte remanet sumitur ad altare a sacerdote, vel diacono, vel ab acolytho rite instituto...

309. [1975: 272] ...item proferri possunt homilia et intentiones orationis universalis **seu orationis fidelium**. Ambonis dignitas exigit...

> ...item proferri possunt homilia et intentiones orationis universalis [...]. Ambonis dignitas exigit...

313. [1975: 275] ...Excipiuntur tamen dominica Laetáre (IV **Quadragesimae**), sollemnitates et festa...

> ...Excipiuntur tamen dominica Laetáre (IV **in Quadragesima**), sollemnitates et festa.

315. ...a) ... non excluso vetere altari quod ad celebrationem amplius non adhibetur (n. **306**)...

> ...a) ... non excluso vetere altari quod ad celebrationem amplius non adhibetur (*cf. n. 303*)...

318. [1975: 278] Ecclesia in terrena Liturgia caelestem illam praegustando participat, quae in sancta civitate Ierusalem, ad quam peregrina **tendat**, celebratur...

> ...Ecclesia in terrena Liturgia caelestem illam praegustando participat, quae in sancta civitate Ierusalem, ad quam peregrina **tendit**, celebratur...

367. [1975: 325] ...normae servantur, quae suis locis statuuntur (*cf. nn. 40-41, 47-48, 61-64, 74, 87-88*).

> ...normae servantur, quae suis locis statuuntur (*cf. nn. 40-41, 47-48, 61-64, 74, 86-88*).

376. [1976: 333] In diebus quibus occurrit memoria obligatoria aut feria Adventus usque ad diem 16 decembris, temporis Nativitatis a die 2 ianuarii, et temporis paschalis post octavam Paschatis, Missae pro variis necessitatibus et votivae per se prohibentur...

> In diebus quibus occurrit memoria obligatoria aut feria Adventus usque ad diem 16 decembris **inclusive**, temporis Nativitatis a die 2 ianuarii, et temporis paschalis post octavam Paschatis, Missae pro variis necessitatibus, **ad diversa** et votivae per se prohibentur...

390. ...gestus venerationis erga altare et Evangeliarium (*cf. supra, n. 274*); textus cantuum ad introitum, ad **praeparationem** donorum et ad communionem (*cf. supra, nn. 48, 74, 87*);... modus sacrae communionis recipiendae (*cf. supra, nn. 160-161, 284*)...

> gestus venerationis erga altare et Evangeliarium (*cf. supra, n. 273*); textus cantuum ad introitum, ad **praesentationem** donorum et ad communionem (*cf. supra, nn. 48, 74, 87*);... modus sacrae communionis recipiendae (*cf. supra, nn. 160 [...], 283*)...

393. ...Item iudicari **quaenam formae** musicales, **melodiae**, instrumenta musica in cultum divinum admittere liceat, quatenus usui sacro vere apta sint vel aptari possint.

> ...Item iudicari **quasnam formas** musicales, **melodias**, instrumenta musica in cultum divinum admittere liceat, quatenus usui sacro vere apta sint vel aptari possint.

394. Oportet ut quaevis dioecesis suum Calendarium et Proprium Missarum habeat.¹⁴⁸ Conferentia vero Episcoporum, pro sua parte, conficiat calendarium proprium nationis, vel, una cum aliis Conferentiis, calendarium amplioris dicionis, ab Apostolica Sede approbandum...

> ...Oportet ut quaevis dioecesis suum Calendarium et Proprium Missarum habeas. [...] Conferentia vero Episcoporum, pro sua parte, conficiat calendarium proprium nationis, vel, una cum aliis Conferentiis, calendarium amplioris dicionis, ab Apostolica Sede approbandum.¹⁵³...

395. ...His propositis a **Sancta Sede** rite approbatis, experimenta pro temporibus et locis statutis peragentur...

> ...His propositis ab **Apostolica Sede** rite approbatis, experimenta pro temporibus et locis statutis peragentur.

Nota 7. [2000: 7] (art. 3). Cf. PIUS XII, Litt. Enc. *Humani generis*, diei 12 **aug.** 1950: A.A.S. 42 (1950) pp. 570-571; PAULUS VI, Litt. Enc. *Mysterium Fidei*, diei 3 septembris **1969**: A.A.S. 57 (1965) pp. 762-769; *Sollemnis Professio Fidei*, diei 30 iunii 1968, nn. 24-26: A.A.S. 60 (1968) pp. 442-443; S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium*, diei 25 maii 1967, nn. 3 f, 9: A.A.S. 59 (1967) pp. 543, 547.

> Cf. PIUS XII, Litt. Enc. *Humani generis*, diei 12 **augusti** 1950: A.A.S. 42 (1950) pp. 570-571; PAULUS VI, Litt. Enc. *Mysterium Fidei*, diei 3 septembris **1965**: A.A.S. 57 (1965) pp. 762-769; *Sollemnis professio fidei*, diei 30 iunii 1968, nn. 24-26: A.A.S. 60 (1968) pp. 442-443; S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium*, diei 25 maii 1967, nn. 3 f, 9: A.A.S. 59 (1967) pp. 543, 547.

Nota 32. [2000: 32] (art. 21). Quoad peculiare Missae celebrationes servetur quod statutum est: cf. pro Missis in coetibus particularibus: S. CONGR. PRO CULTU DIVINO, Instr. *Actio pastoralis*, diei 15 maii 1969: A.A.S. 61 (1969) pp. 806-811; pro Missis cum pueris: Directorium de Missis cum pueris, 1 novembris 1973: A.A.S. 66 (1974) pp. 30-46; de modo uniendi Horas Officii cum Missa: *Institutio generalis de Liturgia Horarum*, nn. 93-98; de modo uniendi quasdam benedictiones et coronationem imaginis beatae Mariae Virginis cum Missa: RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus*, Praenotanda n. 28; *Ordo coronandi imaginem beatae Mariae Virginis*, nn. 10 et 14.

> Quoad peculiare Missae celebrationes servetur quod statutum est: cf. pro Missis in coetibus particularibus: S. CONGR. PRO CULTU DIVINO, Instr. *Actio pastoralis*, diei 15 maii 1969: A.A.S. 61 (1969) pp. 806-811; pro Missis cum pueris: *Directorium de Missis cum pueris*, diei 1 novembris 1973: A.A.S. 66 (1974) pp. 30-46; de modo uniendi Horas Officii cum Missa: *Institutio generalis de Liturgia Horarum*, nn. 93-98; de modo uniendi quasdam benedictiones et coronationem imaginis beatae Mariae Virginis cum Missa: Rituale Romanum, *De Benedictionibus*, Praenotanda n. 28; *Ordo coronandi imaginem beatae Mariae Virginis*, nn. 10 et 14.

Nota 35. [2000: 35] (art. 25). Cf. **praesertim** CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nn. **23, 25**; PAULI VI, Const. Ap. *Missale Romanum*.

> Cf. **etiam** CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nn. **38, 40**; PAULUS VI, Const. Ap. *Missale Romanum*, **supra**.

Nota 51. [2000: 51] (art. 41). Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 54; cf. S. CONGR. RITUUM, Instr. *Inter Oecumenici*, diei 26 septembris 1964, n. 90: A.A.S. 56 (1964) p. 897; Instr. *Musicam sacram*, diei 5 martii 1967, n. 47: A.A.S. 59 (1967) p. 314.

> Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 54; [...] S. CONGR. RITUUM, Instr. *Inter Oecumenici*, diei 26 septembris 1964, n. 59: A.A.S. 56 (1964) p. 891; Instr. *Musicam sacram*, diei 5 martii 1967, n. 47: A.A.S. 59 (1967) p. 314.

Nota 53. [2000: 54] (art. 43). Cf. *ibidem*, n. 40; cf. CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, n. 41: A.A.S. 87 (1995) p. 304.

> Cf. *ibidem*, n. 40; [...] CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, n. 41: A.A.S. 87 (1995) p. 304.

Nota 54. [2000: 54] (art. 45). Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 30; cf. S. CONGR. RITUUM, Instr. *Musicam sacram*, diei 5 martii 1967, n. 17: A.A.S. 59 (1967) p. 305.

> Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 30; [...] S. CONGR. RITUUM, Instr. *Musicam sacram*, diei 5 martii 1967, n. 17: A.A.S. 59 (1967) p. 305.

Nota 72. [2000: 72] (art. 79). Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 48; Decr. de Presbyterorum ministerio et vita, *Presbyterorum ordinis*, n. 5; cf. S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium*, diei 25 maii 1967, n. 12: A.A.S. 59 (1967) pp. 548-549.

> Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 48; Decr. de Presbyterorum ministerio et vita, *Presbyterorum ordinis*, n. 5; [...] S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium*, diei 25 maii 1967, n. 12: A.A.S. 59 (1967) pp. 548-549.

Nota 82. [2000: 82] (art. 94). Cf. PAULUS VI, Litt. Ap. *Sacrum diaconatus Ordinem*, diei 18 iunii 1967: A.A.S. 59 (1967) 697-704; PONTIFICALE ROMANUM, *De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconarum*, editio typica altera, 1989, n. 173.

> Cf. PAULUS VI, Litt. Ap. *Sacrum diaconatus Ordinem*, diei 18 iunii 1967: A.A.S. 59 (1967) pp. 697-704; PONTIFICALE ROMANUM, *De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconarum*, editio typica altera, 1989, n. 173.

Nota 100. [2000: 98] (art. 191). Cf. PAULI VI, Litt. Apost. *Ministeria quaedam*, diei 15 aug. 1972: A.A.S. 64 (1972) p. 532.

> Cf. PAULUS VI, Litt. Apost. *Ministeria quaedam*, diei 15 augusti 1972: A.A.S. 64 (1972) p. 532.

Nota 106. [2000: 104] (art. 282). Cf. CONC. OECUM. TRID., Sessio XXI, 16 iulii 1562, Decr. de Communionem eucharistica, capp. 1-3: Denz-Schönm. 1725-1729.

> Cf. CONC. OECUM. TRID, Sessio XXI, diei 16 iulii 1562, Decr. de Communionem eucharistica, capp. 1-3: Denz.-Schönm. 1725-1729.

Nota 129. [2000: 127] (art. 315). S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium, diei 25 maii 1967*, n. 53: A.A.S. 59 (1967) p. 568; RITUALE ROMANUM, *De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica, n. 9; Codex Iuris Canonici, can. 938 § 2; IOANNES PAULUS II, *Epist. Dominicae Cenaee*, n. 3: A.A.S. 72 (1980) pp. 117-119.

> *Ibidem*, n. 53: A.A.S. 59 (1967) p. 568; Rituale Romanum, *De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica 1973, n. 9; Codex Iuris Canonici, can. 938 § 2; Ioannes Paulus II, *Epist. Dominicae Cenaee, die 24 februarii 1980*, n. 3: A.A.S. 72 (1980) pp. 117-119.

Nota 130. [2000: 128] (art. 316). Cf. Codex Iuris Canonici, can. 940; S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium, diei 25 maii 1967*, n. 57: A.A.S. 59 (1967) p. 569; cf. RITUALE ROMANUM, *De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica, n. 11.

> Cf. Codex Iuris Canonici, can. 940; S. CONGR. RITUUM, Instr. *Eucharisticum mysterium, diei 25 maii 1967*, n. 57: A.A.S. 59 (1967) p. 569; cf. RITUALE ROMANUM, *De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*, editio typica 1973, n. 11.

Nota 131. [2000: 129] (art. 317). Cf. praesertim S. CONGR. DE SACRAMENTIS, Instr. *Nullo umquam tempore, diei 28 maii 1938*: A.A.S. 30 (1938) pp. 198-207; Codex Iuris Canonici, can. 934-944.

> Cf. praesertim S. CONGR. DE SACRAMENTIS, Instr. *Nullo umquam tempore, diei 28 maii 1938*: A.A.S. 30 (1938) pp. 198-207; Codex Iuris Canonici, can. 934-944.

Nota 133. [2000: 131] (art. 318). Cf. PONTIFICALE ROMANUM, *Ordo Dedicacionis ecclesiae et altaris*, cap. IV, n. 10; RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus, Ordo ad benedicendas imagines quae fidelium venerationi publicae exhibentur*.

> Cf. PONTIFICALE ROMANUM, *Ordo Dedicacionis ecclesiae et altaris, editio typica 1977*, cap. IV, n. 10; RITUALE ROMANUM, *De Benedictionibus, editio typica 1984*, Ordo ad benedicendas imagines quae fidelium venerationi publicae exhibentur, nn. 984-1031.

Nota 145. [2000: 141] (art. 378). Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 54; PAULUS VI, Adhort. Ap., *Marialis cultus, diei 2 februarii 1974*, n. 9: A.A.S. 66 (1974) 122-123.

> Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 54; PAULUS VI, Adhort. Ap., *Marialis cultus*, diei 2 februarii 1974, n. 9: A.A.S. 66 (1974) pp. 122-123.

Nota 146. [2000: 142] (art. 380). Cf. praesertim *Codex Iuris Canonici*, can. 1176-1185; et RITUALE ROMANUM, *Ordo Exsequiarum*, editio typica.

> Cf. praesertim *Codex Iuris Canonici*, cann. 1176-1185; [...] RITUALE ROMANUM, *Ordo Exsequiarum*, editio typica 1969.

Nota 153. [2000: 148] (art. 394). *Normae Universales de Anno liturgico et de Calendario*, nn. 48-51; cf. S. CONGR. PRO CULTU DIVINO, Instr. *Calendaria particularia*, diei 24 iunii 1970, nn. 4, 8: A.A.S. 62 (1970), pp. 652-653.

> Cf. *Normae Universales de Anno liturgico et de Calendario*, nn. 48-51, *infra* p. 99; [...] S. CONGR. PRO CULTU DIVINO, Instr. *Calendaria particularia*, diei 24 iunii 1970, nn. 4, 8: A.A.S. 62 (1970), pp. 652-653.

Nota 154. [2000: 149] (art. 394). CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 106.

> Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 106.

Nota 157. [2000: 152] (art. 395). CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, nn. 54, 62-69: A.A.S. 87 (1995) pp. 308-309, 311-313.

> Cf. CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, nn. 54, 62-69: A.A.S. 87 (1995) pp. 308-309, 311-313.

Nota 158. [2000: 153] (art. 395). *Ibidem*, nn. 66-68: A.A.S. 87 (1995) 313.

> Cf. *Ibidem*, nn. 66-68: A.A.S. 87 (1995) p. 313.

Nota 159. [2000: 154] (art. 397). *Ibidem*, nn. 26-27: A.A.S. 87 (1995) pp. 298-299.

> Cf. *Ibidem*, nn. 26-27: A.A.S. 87 (1995) pp. 298-299.

Nota 160. [2000: 155] (art. 397). Cf. IOANNES PAULUS II, Litt. Ap. *Vicesimus quintus annus*, diei 4 decembris 1989, n. 16: A.A.S. 82 (1990) p. 912; cf. CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, nn. 2, 36: A.A.S. 82 (1990) pp. 288, 302.

> Cf. IOANNES PAULUS II, Litt. Ap. *Vicesimus quintus annus*, diei 4 decembris 1988, n. 16: A.A.S. 82 (1989) p. 912; [...] CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, nn. 2, 36: A.A.S. 82 (1995) pp. 288, 302.

Nota 162. [2000: 157] (art. 398). CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCI-

PLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, n. 46: A.A.S. 87 (1995) p. 306.

> Cf. CONGR. DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instr. *Varietates legitimae*, diei 25 ianuarii 1994, n. 46: A.A.S. 87 (1995) p. 306.

Nota 165. [2000: 160] (art. 399). Conc. Oecum. Vat. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 38; Pauli VI, Const. Ap. *Missale Romanum*.

> Cf. CONC. OECUM. VAT. II, Const. de sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 38; PAULUS VI, Const. Ap. *Missale Romanum: supra*, p. 14.

José Antonio GOÑI BEÁSOAIN DE PAULORENA

SUMMARIA

Se indicano aquí algunos añadidos al elenco publicado en *Ephemerides Liturgicae*, que recogía las modificaciones introducidas en el texto de la *Institutio Generalis Missalis Romani*, publicado en el Misal del año 2002, con respecto a la edición del mismo texto, que fue publicado previamente, en el año 2000.

Vengono qui segnalate alcune integrazioni all'elenco, già pubblicato in *Ephemerides Liturgicae*, delle modifiche che sono state introdotte nel testo della *Institutio Generalis Missalis Romani* pubblicato nell'edizione del Messale del 2002 rispetto alla stesura dello stesso testo pubblicato in anticipo nel 2000.

This contribution points out some additions to the list published in *Ephemerides Liturgicae* of the modifications introduced in the text of the *Institutio Generalis Missalis Romani* as published in the 2002 Missal as against the version published in anticipation in 2000.

◆ It is heartening to have such attentive readers as Fr Goñi. While he has drawn attention to some changes which I deliberately did not mention as not being of first importance, he has also identified a good number of points that I had overlooked. All credit to him for his hard work.

Anthony WARD